

ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Євтух М.Б. (Київ)

Одним із концептів формування культури взаємин нової епохи є трансформація основ авторитаризму на засадах рівності прав і свобод кожного члена суспільства за умови беззаперечного дотримання закону ієрархічної підлеглості: учителя – учень, старший – молодший, керівник – підлеглий.

Зупинити поширення бездуховності, сформувати раціональне відношення до використання свого внутрішнього ресурсу, оволодіти моральними принципами суспільної взаємодії може лише мудрий, чесний, справедливий викладач, який прагне творити добро. Саме тому самопізнання стає реальною силою, що здатна сформувати стійкий імунітет до безкультур'я, нерозсудливості та аморальності. Утвердження моральних позицій індивіда в соціокультурному середовищі уможливорюється завдяки розвитку в ньому сили розуму, сили волі й здатності до творчого мислення.

Стаття 56 Закону України "Про освіту", що регламентує обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників, дає підстави для визначення окремих складових культурного фону сучасного освітнього простору і закладає основу для організації дослідження з окресленої проблеми. Про актуальність наукового пошуку свідчать сьогodenні проблеми щодо духовного оновлення свідомості, морального становлення та інтелектуального розвитку особистості в складних умовах зміни світоглядних орієнтирів та соціокультурних пріоритетів сучасності.

Законодавчою базою, що зведена до рівня державної політики, закладено основоположні засади формування культури взаємин в суспільстві, зокрема в освітньому середовищі. Ці засади регламентуються положеннями Конституції України, Законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", Закону України "Про захист суспільної моралі", Указу Президента України "Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян", "Національної програми патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства", Державної національної програми "Освіта". Україна ХХІ століття", "Концептуальних засад демократизації та реформування освіти в Україні", "Концепції національного виховання".

Окремі концептуальні питання щодо духовного оновлення свідомості, розвитку моральних якостей, культури міжособистісних взаємин висвітлено в наукових працях учених, педагогів-новаторів: Ю.П.Азарова, А.М.Алексюка, О.А.Біди, І.О.Вахоцької, І.М.Гапійчук, Є.І.Головахи, В.Г.Кременя, А.І.Кузьмінського, І.П.Підласого, Г.П.Шевченко.

Аналіз психолого-педагогічного досвіду свідчить, що передова педагогічна думка, поєднуючи епохи, континенти і раси ідеєю самопізнання, утверджує еволюцію міжособистісних взаємин, відображаючи в них характерні ознаки сучасності. Процес демократизації як головна ознака розвитку сучасного суспільства органічно пов'язаний із гуманізацією відносин у всіх сферах життєдіяльності, утверджуючи принципи рівноправності та свободи. За таких умов активним суб'єктом може стати людина, яка насамперед керується у своїй суспільно-корисній діяльності гуманістичними цінностями, має сформований рівень самосвідомості та володіє якостями миротворця, правдолюбця, відповідальної і вдячної особи.

Гуманістичне розуміння світу залишило свої відбитки у Давньому Єгипті, Китаї, Давній Греції, а поспіль і у Римській імперії. Зародження принципу ціннісного відношення до іншої людини спостерігаємо у філософських ідеях

Протагора, Сократа, Демокрита.

Спираючись на провідну філософсько-педагогічну думку, можна стверджувати, що людина – це особлива цінність, творець духовних і матеріальних скарбів, що передаються з покоління в покоління, створюючи сукупні цінності. Найголовнішим серед них є людське суспільство, в якому кожна людина займає свій ієрархічний рівень, що відповідає розвитку її свідомості та духовним надбанням (В.О.Білоусова, О.В.Винославська, О.І.Власова, С.У.Гончаренко, Є.І.Головаха, А.М.Грись, А.І.Дзундза, М.Б.Євтух, Е.А.Зеленов, В.Г.Кремень, М.С.Мельников, І.П.Підласий, Е.А.Піньковська, Г.П.Шевченко, К.А.Шварцман).

Формування внутрішньої культури особистості, складовими якої є культура бажань, культура емоцій, культура почуттів і прагнень стає можливим за умови самообмеження та внутрішньої готовності індивіда до пізнання своїх потенційних можливостей. У цьому зв'язку системоутворювальні механізми самопізнання, що запропоновані Е.А.Піньковською, відкривають перед суб'єктом низку перспективних етапів, забезпечуючи йому свідомий підхід до процесу трансформації вад, недоліків, недосконалості.

Формування моральної сили у вигляді розвиненого інтелекту, волі, прагнення досягати поставленої мети роблять індивіда стійким до перемог і поразок. Усвідомлене розуміння свого життєвого завдання, терпиме ставлення до недоліків інших, визнання для кожного рівних прав і свобод, здатність пробачати образи, відповідальне ставлення до будь-якої, навіть несуттєвої справи закладають основи безконфліктного співіснування індивіда в його зовнішніх взаємозв'язках.

Історичний досвід засвідчує, що лише справжній учитель відчуває гордість від того, що його учень, студент у процесі розвитку досягає більш високого професійного, морального, духовного рівня, ніж він, усвідомлюючи при цьому еволюційний процес передачі знань. Доцільно використовуючи власні уміння й сили, ретельно продумуючи свої дії, викладач отримує можливість для передачі накопичених ним знань тим, хто їх потребує і хто прагне їх здобути, відтворюючи культуру спілкування.

Досягнення нових рівнів культури у взаєминах стає можливим завдяки виникненню стійкої внутрішньої потреби до самовдосконалення. Спонукальним мотивом у цьому процесі може слугувати самовідмова від негативних звичок, уподобань і нахилів, що в свою чергу є стимулом до свідомого формування внутрішньої культури. При досягненні особистістю певного рівня законослухняності, почуття міри і самовладання виникає здатність до реального аналізу особистих поразок і перемог, створюючи умови до усвідомленого процесу самовдосконалення. Досвід дій при дотриманні принципів доцільності і сумірності вибудовує генеральну лінію у зовнішніх взаємодіях. Спираючись на систему ієрархії порядку, індивід свідомо вступає в закон свободи волі, де принцип причиново-наслідкових зв'язків стає регулятором якості взаємин, наближаючи їх до рівня культури. Формуючи ж внутрішню культуру, суб'єкт впливає на зовнішні взаємозв'язки, відтворюючи культуру міжособистісних, професійних, соціальних та суспільних відносин.

Література

1. Проблеми формування професійної культури майбутнього вчителя в історії педагогіки /М. Євтух //Формування професійної культури майбутнього вчителя: 36. наук. пр. – К., 1995.

2. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя /М. Євтух //Вища педагогічна освіта: здобутки і перспективи її розвитку: Зб. наук. пр. – К., 1999.
3. Філософські та психолого-педагогічні проблеми формування естетичної культури майбутнього вчителя в умовах вищої школи /М.Б. Євтух, О.П. Сердюк //Наукові записки /Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2001. – Вип.40. – С.57-63. – (Сер.: Пед. науки).

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЕСТЕТИЗАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Шевченко Г.П. (Луганськ)

Проблема естетичного виховання студентської молоді особливо актуальна в наш час унаслідок визнання особливої значущості естетичного у визначенні ціннісних орієнтирів майбутнього спеціаліста, розвитку його емоційно-почуттєвої сфери, високого рівня людяності і творчості. Спостерігається невідповідність між значущістю естетичного виховання, його місцем у формуванні внутрішнього світу людини, її духовності і станом естетичного виховання у вищій школі, який має розвиватися і вдосконалюватися. Вивчення накопиченого досвіду естетичного виховання в історичному контексті у вищих навчальних закладах дасть змогу в нових умовах застосовувати позитивне та створювати нові концепції виховання студентської молоді.

Проблему естетичного виховання й естетичної освіти школярів досліджували С.Жупанін, М.Артеменко, І.Зязюн, Л.Коваль, Н.Миропольська, А.Щербо, Д.Джола, Г.Шевченко, В.Бутенко, А.Капська, Г.Тарасенко, О.Ростовський, Л.Масол, О.Дем'янчук та ін.

Естетичне виховання у вищій школі вивчали А.Алексюк, О.Рудницька, Г.Падалка, В.Дряпіка, А.Комарова, В.Кудін, Г.Кутузова, М.Лещенко, С.Мельничук, Т.Рейзенкінд, Б.Шляхов, О.Щолокова та ін.

Теоретичні основи естетичного виховання розробляли відомі російські естетики О.Буров, Ю.Борев, Л.Столович, М.Каган, А.Зись, Л.Печко, О.Торшилова, В.Разумний, М.Кіященко, М.Лейзеров та ін., педагоги і психологи – Д.Кабалевський, Б.Йєменський, Є.Квятковський, Б.Лихачов, Б.Юсов, В.Кузін, М.Верб та ін. Питання естетичного розвитку і виховання студентської молоді розробляли О.Лармін, Г.Петрова, У.Суна, В.Толстих та ін.

Принцип естетизації у вищій школі розглядаємо як принцип, що спрямований на виховання духовного піднесення, одухотвореності особистості майбутнього спеціаліста. Специфічність естетизації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах полягає у чіткій спрямованості формування у студентів естетичної картини або естетичного образу світу у всіх його проявах. „Естетична картина" в уявленні студентів як образ краси формується через відчуття естетики середовища, занурення в красу буття, яке є неповторним емоційним фоном збудження світлих почуттів радості, задоволення, душевного спокою і тепла, естетичної насолоди.

Специфіка естетичного виховання у вищій школі обумовлена зв'язком естетичного та професійного розвитку особистості студентської молоді, особливостями студентства як специфічної соціальної групи, сучасним станом соціокультурної, політичної та економічної ситуації в Україні, тенденціями розвитку вищої школи у напрямку виходу її у західноєвропейський простір.

Вирішальну роль у розв'язанні проблеми естетичного виховання у